

URTX

MOSSÉ NATAN, **VALEDOR DELS JUEUS DE TÀRREGA (SEGLE XIV)**

Josep M. Llobet i Portella

MOSSÉ NATAN, VALEDOR

DELS JUEUS DE TÀRREGA (SEGLE XIV)

Josep M. Llobet i Portella
Professor de Centre
Associat de la
UNED
de Cervera

El jueu Mossé Natan fou un rellevant personatge targarí que visqué, aproximadament, entre els anys 1290 i 1360. Posseïdor d'una important fortuna i autor d'algunes obres literàries¹, degué gaudir d'una especial autoritat entre els jueus de la seva població, ja que, com veurem a continuació, el trobem en dues ocasions com a valedor dels seus germans de religió.

La primera d'elles fou l'any 1318, quan el dia 13 de març presentà a Guillem de Boixadors², veguer de Cervera i Tàrrega, dues cartes (*Documents números 1 i 2*); una, datada a Cervera el 13 de desembre de 1317, provenia de Bernat de Fenollar, en aquell temps lloctinent de l'infant Jaume, el qual era procurador general del rei a Catalunya, i l'altra carta, expedida a la Vallsanta el dia 12 de desembre de 1317, havia estat tramesa per Berenguer de Guimerà, cort de Guimerà.

L'objecte d'aquestes dues cartes era el mateix: aconseguir que un jueu anomenat Astruc Sullam, habitant de Tàrrega, el qual anteriorment vivia a Guimerà, cobrés mil sous, que eren la resta d'un deute de tres mil que havien contret amb ell cinc homes de l'Ametlla que es deien Jaume Soler, Jaume Salvador, Bernat de Castellbò, Ramon Mir i Guillem Ferrer. Atès que calia prendre en penyora els béns dels deutors per tal d'assegurar el pagament del deute, aquests haurien de satisfer també la pena del terç que corresponia a la cúria de Guimerà, població on s'havia formalitzat l'obligació de complir amb els compromisos contrets per ser el lloc de residència, en aquell temps, del jueu.

La segona ocasió en què actuà Mossé Natan a favor dels jueus de Tàrrega va ser l'any 1319. En efecte, el dia 3 de juliol presentava a Arnau de Mecina, sotsveguer de Cervera, una carta (*Document número 3*) del rei Jaume II per mitjà de la qual el monarca manava la captura del jove Bernat d'Alagau, el qual vivia a Verdú a

casa de Pere Ferrer, i el seu puniment en cas de ser trobat culpable. L'acusació que se li feia era haver atacat amb pedres i amenaçat amb l'espasa Astruc Sullam -aquest jueu devia ser el creditor que hem trobat en les dues cartes anteriors-, la seva esposa i altres acompanyants, tots ells jueus de Tàrrega, quan, provinents de Verdú, es dirigien cap a la seva població. No sabem el motiu d'aquest atac, però les cartes anteriors que hem comentat ens poden fer suposar que Astruc Sullam es dedicava a deixar importants quantitats de diners, les quals, en alguns casos, difícilment podrien ser tornades, cosa que ocasionaria la pèrdua dels béns dels deutors³. És fàcil, doncs, imaginar que aquestes activitats li produïrien fortes enemistats que, en algun moment, podien donar lloc a agressions com la relatada.

Aquests tres documents ens mostren, doncs, la funció protectora que exercí Mossé Natan davant les autoritats reials en benefici dels jueus de Tàrrega, els quals, en aquell temps -anterior a les destruccions i matances de 1348- formaven una nombrosa i activa comunitat.

Textos documentals

1

1318, març, 13. Cervera

Mossé Natan, jueu, presenta al veguer de Cervera i Tàrrega una carta del lloctinent del procurador general del rei a Catalunya, dirigida al veguer anterior, mitjançant la qual el lloctinet mana al veguer que prengui en penyora els béns de cinc habitants de l'Ametlla per tal de satisfer tant el deute de mil sous que ells tenen amb Astruc Sullam, jueu de Tàrrega, com la pena del terç a la cort de Guimerà.

Arxiu Històric Comarcal de Cervera (ACC), Fons de la Vegueria (FV), *Registre de la cort*, 1318-1319, f. 80 v.

Die lune que est III° idus martii anno predicto, Mosse Nazan, iudeus, presentavit venerabili Guillemo de Boxadós, vicario Cervarie et Tarrege, quandam literam honorabilis Bernardi de Fonollario, gerentis vices procuratoris in Cathalonia, sigillo sui officii in dorso sigillatam, tenor eius sequitur per hunc modum:

“Bernardus de Ffonollario, gerens vices in Cathalonia incliti domini infantis Iacobi, illustrissimi domini regis primogeniti ac procuratoris eiusdem in Aragonia et Cathalonia generalis, dilecto Guillemo Molinerii, vicario Cervarie et Tarrege, vel eius locum tenenti, salutem et dilectionem. Ex parte Astrugi Sullami, iudei Tarrege, olim de Guimerano, fuit a nobis humiliter postulatum quod in Iacobus Solerii, Iacobus Salvatoris, Barnardus de Castro Bono, Raymundus Mir et Guillemus Fferrarii, habitatores loci de ça Menla, confessi fuerint se debere dicto Astrugo tria millia solidos et ad ipsa solvendo obligaverint se sub penam tertii in posse curie de Guimerano, renuntiantes foro suo et iurisdictioni et se submitientes dicte curie, dictusque Astrugus Sullami retroclamum fecerit in posse dicte curie contra dictos debitores de mille solidis debiti supra dicti, salvo sibi residuo eiusdem. Et dicta curia de Guimerano non potuerit dicto Astrugo satisfacere in dicto debito et sibi in tertio pertinenti ex retroclamo predicto cum non invenerit [bona] dictorum debitorum infra iurisdictionem suam nec curia dicti loci de ça Menla licet requisita legitime et monita non fecerit satisfieri de predictis. Propterea ipsa curia de Guimerano nos sua litera requirat in subsidium iustitie ut vos faciatis executionem de bonis dictorum debitorum ac loci predicti de ça Menla in premissis ipsos ad hec compellendo nos faceremus in hiis sibi per vos iustitiam exhiberi. Ea propter nos, attendentes dictam supplicationem fore iustam et quod officiales tenentur alter alteri iustitie subsidium impendere, dicimus vobis et expresse mandamus quatinus ad requisitionem dicte curie ac creditoris predicti ad dictam executionem et compulsionem protinus procedatis, pignorando dictos debitores et homines dicti loci de ça Menla, et aliter eis circa hec, malitiis et diffugiis procul pulsatis, iustitiam impendatis, taliter quod dictum iudeum defectu iustitie in nobis inventum de hiis non videamus a modo querelante. Datum Cervarie idus decembris anno Domini millesimo CCC^o septimo decimo”.

2

1318, març, 13. Cervera

Mossé Natan, jueu, presenta al veguer de Cervera i Tàrrega una carta del cort de Guimerà, dirigida a l'esmentat veguer, mitjan-

çant la qual el cort demana al veguer que pengui en penyora, o que permeti que ell ho faci, els béns de cinc habitants de l'Ametlla per tal de satisfer tant el deute de mil sous que ells tenen amb Astruc Sullam, jueu de Tàrrega, com la pena del terç a la cort de Guimerà.

ACC, FV, *Registre de la cort*, 1318-1319, f. 81.

Eadem die, dictus iudeus presentavit dicto vicario quandam literam dicti Berengarii de Guimerà, curie de Guimerà, sigillo eius dicte curie ut apparebat in dorso sigillatam, cuius tenor talis est:

“Al molt honrat e discret lo veger de Cervera ho a son lochtinent, de nós na Berenguer de Guimerà, cort de Guimerà, saluts e honor. Fem-vos saber que en Jacme Soler e en Jacme Salvador e en Bernat de Castelbò, Ramon Mir e Guillem Fferrer, estadans del lloch de la Menla, confessaren deure a-n Astruc Sulam, juheu de Tàrrega, ladonchs stadants de Guimerà, tria mília sòlidos em pena del terç em poder de la nostra cort, e los dits hòmens de la Menla renunciaren a for e a jurisdicció lur e sotsmeteren-se si e sos béns a la nostra cort de Guimerà e, com lo dit Astruch Sullam sie tornat a recclam en nostre poder dels damunt dits deutors de M sòlidos, saul son dret el romanent, e nós al dit juheu no ayam pogut fer satisfer del dit deute ne a nós del terç com no ajam trobats béns dels damunt dits dins nostra jurisdicció ne la cort del dit loch de ça Menla per nós legíttimament requesta e amonestada no-n aye fait compliment de paga ne de rahó al dit juheu ne a nós del terç e sie en fadiga de dret e nós entenam que poguéssim fer penyora contra lo dit loch de la Menla e los dits deutors per la fadiga de dret a trobada en els. E, sters per nós nuyls a posar en rahó e protestan que no sie perjudici a la nostra iurisdicció, requerim-vos en subsidi de justícia que vós los dits deutors ho lo dit loch de la Menla forcets e lo dit deute e terç a execució menets ho-ns donets licència de penyorar lo dit loch per tal que dret e justícia se'n puxe seguir e que per lur malea ho negligència nós no perdam nostre dret ne lo dit juheu son deute. Datum apud Vallem Sanctam II idus decembris anno Domini M^o CCC^o XVII°”.

3

1319, juliol, 3. Cervera

Mossé Natan, jueu de Tàrrega, presenta al sotsveguer de Cervera una carta del rei Jaume II, dirigida al veguer de Cervera i Tàrrega, mitjançant la qual el rei mana al veguer que capturi al jove Bernat d'Alagau, habitant de Verdú, i el castigui en cas de ser trobat culpable d' haver atacat amb pedres i amenaçat amb l'es-

pasa Astruc Sullam, la seva esposa i altres persones, tots jueus de Tàrrega, de la qual cosa és acusat.

ACC, FV, *Registre de la cort*, 1318-1319, f. 119.

Die martis que est V^o nonas iulii anno predicto, Mosse Naçan, iudeus Tarrege, presentavit Arnaldo de Mecina, subvicario Cervarie, quandam literam domini regis, sigillo assueto in dorso sigillatam, tenor cuius talis est:

“Iacobus, Dei gratia rex Aragonum et cetera, dilecto suo vicario Cervarie et Tarrege vel eius locum tenenti, salutem et dilectionem. Cum intellexerimus ex conquestione nobis facta pro parte Astrugi Sollam et quorundam aliorum iudeorum Tarrege quod nuperdum dictus Astrugus cum uxore sua et aliis iudeis predictis, recedendo de loco de Verduno, rediret apud dictum locum de Tarrege, quidam iuvenis

vocatus Bernardus d’Alagau, comorans cum Petro Fferrarii de dicto loco de Verduno, ausu temerario ductus, irruens in itinere publico adversus dictos iudeos, gladio evaginato et cum lapidibus, eos invasit et percussit ac plures iniurias eisdem intulit et intulisset amplius nisi per aliquos homines de dicto loco prohibitum esset eidem. Ideo, cum talia non debeant sine correctione aliquatenus pertransire, vobis dicimus et expresse mandamus quatenus, visis presentibus, capiendo dictum Bernardum et super predictis contra eum diligenter inquirendo, procedatis ad puniendum eundem pro predictis si eum inde culpabilem repereritis prout fuerit, faciendum taliter quod ceteri eius exemplo similia facere perorrescant. Datum Barchinone XVIII° kalendas iulii anno Domini M^o CCC^o XIX°”.

Foret criminale.

Notes

¹ Sobre la seva producció literària, hom pot veure: Jaume RIERA I SANS, “Les obres catalanes de Mossé Natan (segle XIV)”, *Estudis de Llengua i Literatura Catalanes*, III (1981), pàgs. 95-105; Josep M. LLOBET I PORTELLA, “Uns versos inèdits de Mossé Natan, jueu de Tàrrega (segle XIV)”, *Urtx*, 9 (1996), pàgs. 135-139.

² Guillem de Boixadors, senyor de Boixadors (Bages),

era fill de Berenguer de Boixadors i germà de l’almirall Bernat de Boixadors. Es casà amb una tal Esclarmonda i morí l’any 1323, durant la conquesta de Sardenya.

³ La dificultat que tingué tota una població de satisfer un deute contret amb un jueu targarí es mostra a: Josep M. LLOBET I PORTELLA, “Els habitants de Guimerà, l’any 1460”, *Urtx*, 11 (1998), pàgs. 105-111.